

Perustulon käyttöönoton arvioidut vaikutukset Suomessa

Tuija Berg

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- terveys ja liikunta-ala

Tekijä(t) BERG, Tuija	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 07.05.2012
	Sivumäärä 38	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty ( )
Työn nimi Perustulon käyttöönoton arvioidut vaikutukset Suomessa		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) TAPANINEN, Eero ja KETOLA, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tutkittiin perustuloa ja sen käyttöönoton mahdollisia vaikutuksia niin yhteiskunnallisella kuin yksilötasollakin. Työssä tarkasteltiin myös nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää ja sen ongelmakohtia.</p> <p>Työn tavoitteena oli koota yhteen eri tahojen mietteitä, tutkimuksia ja arvioita perustulon käyttöönotosta ja sen mahdollisista vaikutuksista. Tarkoituksena oli saada työstä tiivis paketti koottua tietoa, jota tähän asti on perustulosta kerätty ja oivallettu. Työssä vertailtiin erilaisia perustulomalleja ja tästä syystä siinä käytettiin vertailevaa tutkimusotetta. Opinnäytetyössä esiteltiin myös perustulon käyttöönoton vaikutusten arvioinnin apuna käytettävää mikrosimulaatiomallia.</p> <p>Tärkeimpiä tutkimuskysymyksiä työssä olivat mitä perustulo tarkoittaa, millaisia malleja perustulosta on kehitetty, miten sen arvioidaan soveltuvan suomalaiseen yhteiskuntaan ja mitä vaikutuksia sillä arvioidaan olevan niin yhteiskuntaan kuin Suomen kansalaisiin.</p> <p>Työstä voi havaita, että perustulo ei ole yksiselitteinen käsite vaan se voi sisältää monenlaisia tapoja muuttaa yhteiskuntaa. Vaikutusten arviointi oli myös vaikeaa, sillä perustulon suunnittelu on vielä alkuvaiheessa. Perustulolla arvioitiin kuitenkin olevan paljon sekä hyviä että huonoja vaikutuksia.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Perustulo, kansalaispalkka, osallistumistulo, negatiivinen tulovero, perusturva, toimeentuloturva, köyhyys, tuloerot, syrjäytyminen		
Muut tiedot		

Author(s) BERG, Tuija	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 07052012
	Pages 38	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title The estimated effects of the introduction of basic income in Finland		
Degree Programme Degree Programme of social services		
Tutor(s) TAPANINEN, Eero, KETOLA, Tuija		
Assigned by		
Abstract <p>This thesis examined basic income and the possible effects of its introduction both on the societal and individual levels. The thesis also analyzed the Finnish social security system and its problems.</p> <p>The objective of the thesis was to compile research material as well as ideas and assessments from different directions about basic income and its effects. The purpose was to compile a compact package of the available information related to basic income. The thesis examined different models of basic income and, hence, used comparative analysis.</p> <p>The biggest questions in the thesis dealt with what basic income means, what kind of basic income models there are and how it would be suitable for the Finnish society and what its estimated effects would be on the society and its citizens.</p> <p>The conclusion of the thesis is that basic income is not an unambiguous concept because it can include many kinds of ways to change society. The assessment of its effects was also difficult because planning of the basic income is still in its early stages. However, it was estimated to have many both good and bad effects.</p>		
Keywords basic income, guaranteed minimum income, citizen's income, participation income, social credit, poverty, social exclusion, basic security		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	2
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	3
3	NYKYHETKEN TOIMEENTULOTURVA JA KÖYHYYS	4
	3.1.1 Köyhyyden määrittelyä.....	4
	3.1.2 Nykyisen sosiaaliturvan ongelmia	6
4	PERUSTULON KÄSITTEITÄ	9
5	MISTÄ KAIKKI SAI ALKUNSA?	10
6	SUOMALAISET PERUSTULOMALLIT	12
	6.1 Puolueet	12
	6.1.1 Vasemmistoliitto 2011	12
	6.1.2 Vihreä liitto 2011	13
	6.1.3 Nuorsuomalaiset.....	13
	6.2 Jan Otto Anderssonin kansalaistulomalli 1988	14
	6.3 Ilpo Lahtisen perustulomalli 1992.....	14
	6.4 Osmo Soininvaaran perustulomalli 1994.....	15
	6.5 Anita Mattilan sovitellun perustulon malli 2001	16
7	VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	17
	7.1 Mikrosimulaatiomalli arviointimenetelmänä	17
8	ARVIOIDUT VAIKUTUKSET.....	19
	8.1 Mikrosimulaatiomalleilla saadut tulokset ja niiden lähtökohdat	19
	8.2 Perustulon myönteiset vaikutukset.....	24
	8.3 Perustulon kielteiset vaikutukset	26
9	YHTEENVETO	29
10	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET.....	34
	KUVIOT	37
	TAULUKOT.....	38

1 Johdanto

Hyvinvointivaltiossamme tulisi jokaisella kansalaisella olla mahdollisuus tuntea kuuluvansa tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, heidän tulisi kokea olevansa yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä. Tässä auttaa sosiaaliturvan universaalius eli palveluiden kuuluminen kaikille. Näyttää kuitenkin siltä, että köyhyyspolitiikka on yleistymässä. Tällöin palvelut rajataan tulojen mukaan ja niitä tarjotaan vain köyhille. Tällöin myös sosiaaliturvaa kavennetaan. Tähän pisteeseen ei kuitenkaan saisi mennä, sillä sitä enemmän on köyhiä, mitä enemmän sosiaaliturvaa kohdennetaan köyhille. (Leipää ja lämpöä. Näkökulmia sosiaaliturvan uudistamiseksi. 2008, 205.)

Kaikille kuuluvasta perustulosta on Suomessa keskusteltu 1980-luvusta lähtien lähinnä vasemmistoliiton ja vihreiden toimesta (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. 2007, 159). Malleja on niin monta kuin on esittäjiäkin. Joissakin malleissa perustulo korvaa kaikki sosiaaliturvaetuudet, joissakin malleissa perustulon rinnalle jää osa nykyisistä etuuksista. Täydellisen perustulon käyttöönottamista rajoittaa suuri tuloveroprosentti. Simulaatiomalleilla laskettaessa on huomattu, että yli 500 euron perustulolla tasaveroprosentti saattaisi nousta yli 50%:n. Selvää on, että tämä ei olisi välttämättä mielekäs. Jos perustulon rahoittamiseksi palkansaajan veroprosentti on korkea, saattaa järjestelmällä haettu kannustavuus jäädä saavuttamatta. Kuitenkin useilla tahoilla perustulon puolesta on suuret odotukset. Perustulolla haetaan muun muassa sosiaaliturvajärjestelmän yksinkertaistamista, työttömyyden ja köyhyyden poistamista ja kansalaisten autonomian lisääntymistä. (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. 2007, 159-163.) Mielestäni havaittavissa on myös paljon toiveita kannustinloukkujen poistumisesta ja tätä kautta työnteon kannattavuuden lisääntymisestä. Nykyjärjestelmässä ns. patkätöiden vastaanottamista ei nähdä aina järkevänä, sillä se pudottaa usein myös myönnettyjä sosiaaliturvaetuuksia. Perustuloon siirtymiselle haasteena on esitetty kysymys siitä, houkuttaako perustulo yhtäläillä myös ihmisiä pois työelämästä ja työmarkkinoilta. Näitä vaikutuksia pohditaan tarkemmin luvussa 7.

2 Opinnäytetyön toteutus

Valitsin tämän aiheen, koska olen jo pitkään ollut kiinnostunut perusturvatyöstä. Sosiaaliammattilaisena työskenneen jälkeen minua alkoi laajemmin kiinnostamaan sosiaaliturva-asiat ja mietin paljon sitä mitä voisi tehdä toisin tässä yhteiskunnassa. Usein asiakkaat toivat ilmi sen, ettei heillä ole aikaa tai voimia toimia tässä tukiviidakossa ja hakea etuuksia aina uudelleen ja uudelleen. Huomasin, että monelle nykyinen järjestelmä tuntui olevan hyvin raskas ja osan piti ponnistella paljonkin, jotta he saisivat edes tietää mihin etuuksiin heillä olisi oikeus. Tässä kohtaa aloin miettimään miksi juuri yhteiskuntamme huono-osaisimmat ja mahdollisesti eniten apua tarvitsevat, joutuvat ponnistelemaan ihmisarvoisen elämän eteen niin valtavasti.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani on löytää vastaus muun muassa siihen mikä on perustulo, millaisia eri malleja perustulosta on kehitetty ja miten se eri tahojen mielestä soveltuisi suomalaiseen yhteiskuntaan. Tahdon myös selvittää miten perustulomallin käyttöönotto mahdollisesti vaikuttaisi yhteiskuntaamme ja sitä kautta meihin Suomen kansalaisiin. Mielenkiintoisen aiheesta tekee se, että sitä ei kovin paljoa ole vielä tutkittu. Ja ne tutkimukset, jotka aiheesta jo on, ovat kaikki vähän erityyppisiä. Lisäksi aihe on tälläkin hetkellä ajankohtainen ja esimerkiksi eduskunnassa Vihreät ajavat perustulomalliin siirtymistä aktiivisesti. Tahdon tällä opinnäytetyölläni koota yhteen tutkimuksia, mietteitä ja arvioita siitä, miten perustulomallin käyttöönotto voisi vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämän takia opinnäytetyössä menetelmänä olen käyttänyt vertailevaa työtettä. Eri perustulomallien vertailua olen toteuttanut sen perusteella onko mallissa progressiivinen verotus vai tasavero, mikä on tuloveroprosentti, paljonko itse perustulo rahallisesti olisi ja jäisikö nykyisestä sosiaaliturvasta perustulon rinnalle etuuksia. Esiteltäviksi perustulomalleiksi taas valitsin ne mallit, jotka huomasin tärkeiksi perustulon historiassa. Nykyisten puolueiden malleista esiteltäviksi valitsin vasemmistoliiton sekä vihreiden perustulon, sillä koin, että nämä puolueet ajavat perustuloasiaa hyvin aktiivisesti eteenpäin. Heiltä myös löytyi selkeät perustulolinjaukset. Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä on

myös pohtia aihetta itse ja tarkastella tehtyjä tutkimuksia ja arviointeja kriittisesti.

3 Nykyhetken toimeentuloturva ja köyhyys

3.1.1 Köyhyyden määrittelyä

Yhtenä perustulon käyttöönoton vaikutuksena ja myös odotuksena on ollut köyhyyden poistuminen ja sen ehkäiseminen. Köyhyys on perinteisesti jaettu absoluuttiseen sekä suhteelliseen köyhyyteen. Absoluuttisessa köyhyydessä on kyse hengissä pysymisessä. Sille on ominaista selvä tuloraja, jonka alle jäävät määritellään köyhiksi. Suomessa tämä köyhyysraja on tällä hetkellä toimeentulotukinormi. (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot 2007, 65-66.) Toimeentulotukinormi tarkoittaa tuttavallisemmin toimeentulotuen perusosaa (Karjalainen 1998, 445). Perustuslaki 19 § sanoo näin:

”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.”

Toimeentulotuki edustaa tätä rahallista välttämätöntä toimeentuloa. Jokaisella suomalaisella on toimeentulotukeen lakisääteinen oikeus, joten se on subjektiivinen etuus. Toimeentulotuki on jaettu perusosaan ja lisäosaan. Perusosa on laskennallinen ja kulutustutkimuksiin perustuva henkilöiden vähimmäiskulutustasoa vastaava summa. Perusosaan kuuluvia menoja ovat ravinto- ja vaatemenot, vähäiset terveydenhoitomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluvasta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot. Perusosaan kuuluu myös 7% asumismenoista. Toimeentulotuen lisäosaan kuuluvat muut asumismenot, päivähoitomaksut ja muut itsenäisen selviytymisen edistämiseksi tarpeellisiksi katsotut menot. (Mikkola, Pietiläinen & Valpola 2002, 169-174.) Toimeentulotuen perusosien määrät löytyvät taulukosta 1.

TAULUKKO 1. Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2012 lähtien (alkuperäinen taulukko ks. toimeentulotukiohje Jyväskylän kaupungissa 1.1.2012 alkaen.)

Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2012 lähtien	
Kansaneläkeindeksi 1565	
Tuen saaja	Euroa/kk
Yksinasuva	461,05
Yksinhuoltaja	507,16
Muu 18 vuotta täyttänyt	
Avio- avopuolisot, kumpikin	391,89
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva	
18 vuotta täyttänyt henkilö	336,57
10-17-vuotias lapsi	
10-17-vuotias 1. lapsi	322,74
-"- 2. lapsi	299,68
-"- 3. lapsi jne.	276,63
Alle 10-vuotias lapsi	
Alle 10-vuotias 1. lapsi	290,46
-"- 2. lapsi	267,41
-"- 3. lapsi jne.	244,36

Kuten yleensä absoluuttisissa rajoissa, myös perusosan suuruus on aikaan sidottu. Toisin sanoen sitäkin voidaan pitää suhteellisena. Siksi varsinaista köyhyystutkimusta tekevät kallistuvat usein suhteellisen mittaustavan kannalle. Köyhyyttä voi kuitenkin mitata myös monella muulla tavalla esimerkiksi toimeentulotuen saamisella, tulomittauksilla, ylivelkaantumisella ja ihmisten omien kokemusten kautta (=subjektiivinen köyhyys). (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot 2007, 66-76.) Kansainvälisesti yleisesti käytetty köyhyyden mittari on suhteellinen tulometodi, jolloin määritellään tietty köyhyysraja. Yleensä tämä raja on noin 60% väestön kulutusyksikköä kohti lasketusta keskiarvotulosta. (Paatelainen 2010, 21.)

Suhteellinen köyhyys tarkoittaa sellaista tilannetta, jolloin ihminen ei voi elää yhteiskunnassa vallalla olevalla tavalla. Kun lähdetään määrittelemään kuka on köyhä, tässä mittaustavassa siis tulee tietää muun väestön tulotaso ja köyhäksi määritellään ne, jotka ovat köyhiä verrattuna muihin kansalaisiin. (Roivainen, Heinonen & Ylinen 2011, 9.)

Käytettäessä toimeentulotukea köyhyyden mittarina, on huomattu, että se on hyvä köyhyyttä vähentävä tekijä. Esimerkiksi yksinasuvien talouksissa köyhyys väheni jopa 36%. Toisaalta toimeentulotuki ei tavoita kaikkia ja juuri eniten apua tarvitsevat voivat tarveharkintaisen sosiaaliturvan aukkojen takia pudota ns. tyhjän päälle. Tässä tilanteessa olevat voivat hakea apua enää epävirallisesta ruoka-avusta. (Roivainen ym. 2011, 11.) Ruoka-apua on tarjolla mm. seurakunnilla ja ruokapankeissa.

Suomessa köyhät ovat yleensä pitkäaikaistyöttömiä, opiskelijoita ja eläkeläisiä. Joukkoon mahtuu myös yrittäjiä ja palkansaajia. Esimerkiksi nuorilla ja lapsiperheillä köyhyys on yleensä tilapäistä. (Paatelainen 2010, 22.) Osa kuitenkin jää pysyvästi köyhyyskierteeseen ja näille ryhmille voi kasautua muitakin ongelmia, esimerkiksi alkoholismia ja väkivaltaa. Viimesijaista sosiaaliturvaa eli toimeentulotukea sai vuonna 2007 liki 10% väestöstämme. (Jaskari 2007, 75.)

3.1.2 Nykyisen sosiaaliturvan ongelmia

Nykyisessä sosiaaliturvassamme on paljon sekä hyviä että huonoja puolia. Heikkouksina on muun muassa köyhyys- ja tuloerojen kasvu, riskiryhmien syrjäytymisvaara, suuret alueelliset erot palveluissa ja niiden saatavuudessa, tulonsiirtojärjestelmän kannustavuuden ongelmat sekä järjestelmän ohjauksen vaikeus. Sosiaaliturvamme vahvuuksia taas ovat esimerkiksi yhteiskunnallinen vakaus, palvelujen kattavuus, järjestelmän tasa-arvoisuus miesten ja naisten välillä, kohtuullinen toimeentulo turvattu elämän riskitilanteissa sekä sosiaaliturvajärjestelmän kohtuulliset kustannukset. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2015. 2006.)

Tutkimuksissa on havaittu, että pohjoismaissa köyhyys on vähäistä verrattuna moniin muihin maihin. Alhaisista köyhyysluvuista huolimatta suomalainen sosiaalipolitiikka on kuitenkin tehontonta. Järjestelmämme mahdollistaa köyhyysloukkuun joutumisen. On huomattu, että esimerkiksi yksinhuoltajat kokevat kokoaikatyön liian raskaaksi lasten hoidon ohella mutta osa-aikatyökään ei kannata rahallisesti. Monesti työttömänä ollessa ansaittu rahamäärä on suurin piirtein samaa luokkaa kuin osa-aikatyöstä saatu palkka. Tällöin monet katsovat parhaaksi jäädä kotiin työttömäksi, kun työntekoa ei koeta hyödylliseksi. Yhteiskuntamme ei siis ole kovin kannustava työpoliittisesti vaikka laman jälkeen on pyritty tekemään muutoksia parempaan ja kannustavampaan suuntaan (Jaskari 2007, 82-95.)

Sosiaaliturvamme ei usein yksistään riitä turvaamaan yksittäisen ihmisen rahallista toimeentuloa. Esimerkiksi yli 3,5 vuotta työttömänä olleista lähes puolet saavat myös toimeentulotukea täydentääkseen toimeentuloaan. Myös asumistuki koetaan erittäin tärkeäksi etuudeksi ja siitä ollaan jopa riippuvaisia. Monet etuudet ovat kytköksissä toisiinsa ja kun yksi etuus nousee, toisesta leikkautuu osa pois. Näin käy myös esimerkiksi pätkätyöläisille, jotka hetken aikaa työmarkkinoilla oltuaan menettävät samaa vauhtia etuuksia, kun tulojakin tulee. Ratkaisuksi tähän Jaskari (2007) näkee joko etuuksien huolellisemman ja paremman yhteensovittamisen tai koko järjestelmän yhdenmukaistamisen. (Jaskari 2007, 85-95.)

Sosiaaliturvajärjestelmämme yksinkertaistaminen olisi mielestäni erittäin tärkeää. Nykyinen vero- ja sosiaalipolitiikan yhdistäminen on todella monimutkainen ja täynnä pieniä yksityiskohtia ja tätä kautta myös porsaanreikiä (Jaskari 2007, 96). Usein sosiaaliaseman ja kelan työntekijän roolissa ollessani tuli vastaan tilanteita, joissa asiakas oli täysin tietämätön hänelle kuuluvista etuuksista tai siitä miten niitä haetaan. Kelan ja sosiaaliaseman toiminta sekoitettiin eikä oltu varmoja mistä ”luukusta” mitään tukea pitää hakea. Eri etuuksien määräytymisperusteet ovat monimutkaisia. Monesti huomasin etuuksien ymmärtämisessä olevan vaikeuksia myös työntekijöillä, miten sitten asiakkaat voisivat ymmärtää mitä tukea he saavat ja millä perusteilla? Mielestäni oli kohtuutonta, että juuri vähäosaisimmat ja

jaksamisensa rajoilla olevat ihmiset joutuivat ponnistelemaan todella paljon ihmisarvoisen elämän ja toimeentulon eteen.

Jaskarin mukaan (2007) nimenomaan sosiaaliturvaetuuksien ja palkkatulojen suhde on ongelmallinen. Tässä muutamia esimerkkejä:

- Vuokralla asuu perhe, jolla on päivähoitoikäisiä lapsia. Päivähoitomaksut pienentyvät tulojen pienentyessä. Tällaisella perheellä voi maksettavat verot lisääntyä lisäansioiden myötä jopa 80%.
- Ansiopäivärahalla olevan ei kannata ottaa vastaan keikkatyötä, jossa on huonompi palkka kuin edellisissä ansioissa (joista ansiopäiväraha on laskettu). Tällä tavalla toimiessa voi ansiopäiväraha pienentyä pienentyneiden tulojen mukaan.
- Toimeentulotuessa ansiotuloista jätetään huomioimatta 20% (kuitenkin enintään 150euroa), jotta työmotiivi säilyisi edelleen. Tällöin kuuden euron tuntipalkasta käteen jää veroista riippuen noin euro. (Jaskari 2007, 96-97.)

Sosiaaliturvajärjestelmämme ongelmallisuus on tullut myös esiin diakoniatyössä. Lyhytaikaiset työsuhteet ovat sotkeneet monen asiakkaan talouden, kun palkka-ansioiden aikaisia etuuksia aletaan periä takaisin ja uudet etuuspäätökset viipyvät tai asiakkaat ovat kokeneet toimeentulotuen myöntöperusteet sattumanvaraisiksi. Nykyisen perusturvan taso on alhainen, ansiotasoon suhteutettuna se on heikentynyt noin kolmanneksella, vaikka lamaa edeltävään aikaan verrattuna se on ostovoimaltaan pysynytkin ennallaan. Lapsiin kohdistunut perusturva on heikentynyt ostovoimaltaan. On myös selvää, että köyhien ja rikkaiden välinen kuilu kasvaa. (Juntunen, Grönlund & Hiilamo 2006, 169-170.)

4 Perustulon käsitteitä

Perustulosta puhuttaessa tulee esiin monenlaisia käsitteitä, joiden merkitys on hyvä tietää ennen kuin asiaa voi täysin ymmärtää. Käytännössä perustulolla tarkoitetaan tuloa, joka maksetaan kaikille kansalaisille ehdoitta (Jaskari 2007, 105). Kuitenkin tässäkin tapauksessa poikkeus vahvistaa säännön.

Täydellisellä perustulolla tarkoitetaan sitä, että jokainen Suomen kansalainen saa tarkoin määritellyn summan automaattisesti joka kuukausi tililleen. Se, millainen summa jokaiselle kansalaiselle kuuluisi, riippuu siitä, mistä mallista on kyse. Monessa perustulomallissa on lisäksi jokainen ansaittu euro verotuksen alaista tuloa. Kuitenkin perustulo itsessään on verotonta. (Ylikahri 2007, 14.) Täydellinen perustulo korvaa kokonaan muun sosiaaliturvan (Kopra 2007, 13).

Arkikielessämme perustuloa on sanottu myös *kansalaispalkaksi*.

Kansalaispalkka tarkoittaa kuitenkin myös muuta. Nimensä mukaisesti kansalaispalkkaa saisi vain, jos kansalainen tekee jotain yhteiskunnalle hyödyllistä työtä. (Ylikahri 2007, 15.) Kansalaispalkka toisi mukana myös velvollisuuksia yhteiskunnalle. Jos jokaisella kansalaisella on velvollisuus osallistua työtoimintaan, tulee yhteiskunnan olla myös valmis osoittamaan jokaiselle kansalaiselle työtä (Arajärvi 2003, 75).

Osallistumistulon idea on hyvin samanlainen kuin kansalaispalkka. Tätä rahaa maksettaisiin siis vain niille, jotka ovat töissä, voivat osoittaa hakevansa töitä, ovat työkyvyttömiä tai osallistuvat esimerkiksi kansalaisjärjestötehtäviin. (Ylikahri 2007, 15.)

Osittaisen perustulon malli on se, joka on noussut usein esille, kun on pohdittu mikä olisi oikeanlainen malli juuri Suomessa käytettäväksi. Kun täydellinen perustulomalli kattaa kansalaisen minimi elinkustannukset, osittaisen perustulon malli ei näin tee. Osittaisella perustulolla ei siis yksinään tule toimeen ja siksi tarveharkintainen sosiaaliturva säilyisi edelleen. Tämä taas aiheuttaa sen, että sosiaaliturvan yksinkertaistuminen ei pääse välttämättä toteutumaan. (Ylikahri 2007, 14-15.)

Negatiivinen tulovero tarkoittaa sitä, että määritetään tietty tuloraja (esimerkiksi 1000 euroa) ja kaikesta tämän rajan alittavista tuloista maksetaan tulotukea ja ylittävistä ansioista veroprosentin mukaista veroa. Jos henkilön ansiot olisivat tasan 1000 euroa, ei hänen tarvitsisi maksaa veroa eikä hän myöskään saisi tulotukea (eli negatiivista tuloveroa). Jokaisella olisi oma veroprosenttinsa tulojen mukaan laskettuna. Negatiivinen tulovero siis olisi pienituloisimmille tarkoitettu tulo ja se korvaisi esimerkiksi työttömyysturvan. (Ylikahri 2007, 16.) Arajärvi (2003) luonnehtii negatiivista tuloveroa veronpalautukseksi, jota ihmiselle maksetaan, jos hänen tulonsa ovat liian pienet elämistä varten (Arajärvi 2003, 75). Tästä syystä on myös sanottu, että negatiivista tuloveroa ei voi pitää perustulomallina. Perustulossahan ideana on, että kaikki hyötyvät siitä, tässä mallissa vain pienituloisimmat kuuluisivat perustulon piiriin. (Lahtinen 1992, 25.) Jotta voitaisiin tietää kuka olisi negatiivisen tuloveron tarpeessa, täytyisi järjestelmässä olla jonkinlainen hakumenettely. Tuki tulisi pystyä nimittäin maksamaan juuri siinä kuussa, kun tuen tarve on. Takautuvan tuen maksaminen ei tässä tapauksessa auta, kun tuen todellinen tarve on ollut jo kuukautta aiemmin. Tuen tarve ja kansalaisen tulotilanne tulisi käsittelijän tutkia erikseen. Arajärvi (2003) pohtiikin, onko meillä jo nykyjärjestelmässä käytössä eräänlainen negatiivinen tulovero, joka paremmin tunnetaan nimellä toimeentulotuki. (Arajärvi 2003, 75.)

Lisäksi on olemassa malli *yhteiskunnallisesta* osingosta. Jokainen kansalainen saisi tällöin ”osinkoa” yhteiskuntaamme kerätystä kansallisomaisuudesta sekä valtion tuotosta. (Ylikahri 2007, 15).

5 Mistä kaikki sai alkunsa?

Perustulon historian alku sijoittuu jo 1790-luvulle britannialaisen Thomas Painen ehdotukseen. Tuolloin hän suunnitteli kaikille 21 vuotta täyttäneille valtion maksamaa tuloa kansallisomaisuuden tuotosta. Painen mukaan jokaisen maata omistavan tulisi jakaa tuotot myös niille, joilla ei tällaista

omaisuutta ole. (Arhosalo 2011, 5.) Tästä lähtien perustuloa on pohdittu pitkin 1800- ja 1900-lukuja. Yleensä mallit olivat tämän tyyppisiä kansallisen/yhteiskunnallisen osingon malleja. Perustulo tuli esiin muun muassa Oxfordissa professorina toimineen G. D. H. Colen kirjoituksissa 1930-luvulla sekä taloustieteilijä James Meaden monissa kirjoissa aina 1990-luvulle saakka. (Ylikahri 2007, 18.)

Brittiläinen Clifford Douglas onnistui saamaan laajaan tietoisuuteen käsitteen sosiaalisesta osingosta ja se saikin paljon kannatusta. Douglasin ideana oli, että jokaisen kansalaisen tulee saada oma osuutensa kansallisesta varallisuudesta. Perusteena sosiaaliselle osingolle oli kansalaisten ostovoiman parantaminen. (Ylikahri 2007, 18.) Tämä koettiin tärkeäksi etenkin 1930-luvulla koetun laman ja työttömyyden vuoksi (Arhosalo 2011, 5).

Ajatuksesta lähti myös kansanliike, joka osallistui jopa vaaleihin monissa maissa. Varsinkin Kanadassa puolue sai kannatusta. (Ylikahri 2007, 18.)

Lopulta kuitenkin valtion roolia korostava Keynesiläisyys veti pidemmän korren. Vuonna 1945 Britanniassa poliitikko Juliet Rhys-Williams teki oman esityksensä perustuloon liittyen mutta lopulta kuitenkin brittiläisen sosiaaliturvajärjestelmän pohjaksi valittiin ansiosidonnaisuus. Tämä William Beveridgen ideoima järjestelmä on pysynyt edelleen monen länsimaisen hyvinvointivaltion perustana. (Arhosalo 2011, 5-6.)

1960-luvulla perustulo sai taas tuulta alleen, kun taloustieteilijä Milton Friedman teki ehdotuksen negatiivisen tuloveron mallista. Ehdotuksen pohjalta mallia päädyttiin kokeilemaan tietyissä osavaltioissa vuosina 1968-1982 mutta kokeilut osoittautuivat sen verran kalliiksi, että innostus perustuloon laantui uudelleen. (Arhosalo 2011, 6.)

Euroopassa perustulokeskustelu on ollut enemmän ja vähemmän pinnalla jo pitkään. Isossa-Britanniassa muun muassa Hermione Parker on tehnyt omalta osaltaan ehdotuksia esimerkiksi osittaisesta perustulosta. 1990-luvulla Irlannissa perustulo oli lähellä toteutumista ja vuonna 2001 otettiin Hollannissa käyttöön osittaisen perustulon malli. (Arhosalo 2011, 6.) Hollannin mallissa päädyttiin nostamaan välillisiä kulutusveroja ja vastapainona kansalaisille maksetaan verovähennystä. Järjestelmä kuitenkin koskee vain niitä perheitä, joissa jollain talouden asukkaalla on ansiotuloja. (Ylikahri 2007, 19.)

Keskustelua on käyty ahkerasti monissa maissa vaikka pohjoismaissa keskustelu on kuitenkin ollut vielä melko vähäistä. (Arhosalo 2011, 6.)

Suomessa ensimmäiset ehdotukset perustulosta ajoittuvat 1970-luvulle. Tuosta lähtien perustulo on noussut esille aika ajoin niin politiikassa kuin yksittäisten henkilöiden keskusteluavauksina. (Arhosalo 2011, 7.)

6 Suomalaiset perustulomallit

6.1 Puolueet

6.1.1 Vasemmistoliitto 2011

Vasemmistoliitolla ei ole mitään yhtä yksiselitteistä kantaa perustulokysymykseen liittyen. Kun kommunistisen puolueen ja SKDL:n pohjalle perustettiin vasemmistoliitto, tuli puoluelinjauksiin vaatimus perustulosta. Olihan perustulo nähty vuonna 1987 Kommunistisen puolueen viimeisessä puolueohjelmassa yhteiskunnan perustana. (Ylikahri 2007, 36.)

Vasemmistoliiton mallissa olisi ns. 750 euron perusturva. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että kaikki 18 vuotta täyttäneet maassa asuvat saisivat 620 euroa/kk ja lisäksi syyperustaiseen perusturvaan oikeutetuille tulisi 130 euron lisäys. Ansiosidonnainen turva säilyisi. 620 euron perustulo olisi verotonta ja sen ylittävistä tuloista progressiivinen verotus 30-57% välillä. Muun muassa asumistuki, lapsilisä ja työttömien peruspäiväraha säilyisi. Lisäksi järjestelmässä olisi edelleen vanhempainetuudet, sairauspäiväraha, takuueläke, opintoraha ja yrittäjien starttiraha. Toimeentulotuki nostettaisiin 620 euroon ja sen ehtoja lievennettäisiin. (Kajanoja 2011.)

6.1.2 Vihreä liitto 2011

Suomalaisista puolueista vihreät ovat puolustaneet perustulon käyttöönottoa kaikkein eniten. Asiaa he ovat ajaneet jo 1980-luvulta lähtien ja sittemmin sitä on yritetty nostaa vaaliteemaksi useissa vaaleissa. (Ylikahri 2007, 35.)

Yhtenä suurena ongelmana nykyjärjestelmässä Vihreät näkevät sen, ettei se kannusta työntekoon (Vihreiden linjapaperi perustulosta 2010). Vihreiden perustulomallissa jokainen täysi-ikäinen kansalainen saisi perustuloa noin 500 euroa kuukaudessa. Kansaneläke, asumistuki ja toimeentulotuki säilyisivät edelleen perusturvajärjestelmässä ja lapsilisää maksettaisiin 17 ikävuoteen saakka. Muuten perustulo korvaisi kaikki sosiaaliturvan vähimmäisetuudet. Perustulo olisi verovapaa. Vuosituloansioraja olisi 60 000 euroa, eli alittavalta osalta maksettaisiin veroa 39 % ja ylittävältä osalta 49 %. Vihreiden perustulomalli vastaa työntekoon kannustavuus ongelmaan siten, että työtulot eivät vaikuta perustuloon lainkaan. Tällöin työnteko on aina kannattavaa. Eläkeläiset saisivat perustulon lisäksi 600 euron vähimmäiseläketurvan, jolla varmistettaisiin, että perustulon aikainen ansiotaso tulisi olemaan yhtä korkealla, kuin kansan- ja ansioeläketaso nykyisin. Myös vähimmäiseläketurva tulisi olemaan verotonta. Muutos rahoitettaisiin verotusmuutoksilla, tulonsiirtojen korvaamisella sekä hallinnon säästöillä. (Perustulo 2011, 2012.)

6.1.3 Nuorsuomalaiset

Nuorsuomalaiset nostivat 1990-luvulla perustulon kärkiteemakseen. Tämä puolue myös teki konkreettisen ehdotuksen perustulosta, joka esitettiin vuonna 1998. (Ylikahri 2007, 35-39.)

Nuorsuomalaisten mallissa jokaiselle Suomen kansalaiselle kuuluisi perustulo (täysi perustulo 1300 mk/kk) sekä verovapaus 4000mk kuukausituloihin asti. Tämän ylimenevältä osalta veroa maksettaisiin 47%. Perustulon suuruuden määrittäisi kansalaisen ikä. 0-16-vuotiaat saisivat 25% täydestä perustulosta, työikäisille kuuluisi täysi perustulo. Perustulo alkaisi taas nousta 60-vuodesta

eteenpäin aina 140%:iin, jota saisi yli 70-vuotiaat kansalaiset. Tämän lisäksi malliin kuului asumistuki, erityistuki sekä hoivasetelijärjestelmä. (Honkanen ym. 2007, 39.) Mallissa oli myös mukana sotutili, josta sai lainata rahaa joustavasti rahallisesti heikon elämäntilanteen kohdatessa. Julkisella sektorilla olisi lisäksi velvollisuus tarjota kansalaistyötä kaikille, jotka sitä haluavat. Tämä malli kuitenkin hautautui puolueen mukana. (Paatelainen 2010, 18.)

6.2 Jan Otto Anderssonin kansalaistulomalli 1988

Vasemmistoliitossa vaikuttanut Jan Otto Andersson esitti 1980-luvulla ensimmäistä kertaa konkreettisia lukuja perustulon käyttöönotosta. Hänen mallissaan käytössä olisi kansalaistulo, joka olisi tuon ajan tilanteessa ollut 2000mk/kk. (Ylikahri 2007, 38.) Kansalaistulo korvaisi kaikki tämän hetken sosiaaliturvaetuudet, sillä ajatus oli, että vain sillä tavalla saataisiin kaikki perustulon positiiviset vaikutukset hyödynnettyä (Paatelainen 2010, 18-19). Anderssonin laskelmien mukaan kokonaiskustannus kansalaistulon käyttöönotosta olisi noin 24 miljardia markkaa. Tämä summa kerättäisiin verottamalla kaikkia tuloja (paitsi kansalaistuloa) 27%:n tuloverolla. Arvonlisävero olisi 25%. Tämän lisäksi kiristettäisiin luonnonvarojen käytön, omaisuuden ja perintöjen verotusta. (Honkanen ym. 2007, 38.)

Andersson on myös lisännyt myöhemmin malliinsa mahdollisuuden kansalaispalkkaan, joka olisi ikään kuin korotettua kansalaistuloa. Tätä maksettaisiin kolmannessa sektorissa toimimisesta. (Ylikahri 2007, 38.)

6.3 Ilpo Lahtisen perustulomalli 1992

Ilpo Lahtinen on hahmotellut oman perustulomallinsa lähinnä sen mukaan mikä olisi poliittisesti toteutettavissa oleva ja mistä olisi hyvä jatkaa täydellisen perustulon käyttöön. Hän ei siis etsinyt mallia tehdessään juuri sitä parasta mallia lopputuloksiltaan. Lahtisen mukaan on fiksuinta edetä vähäisin askelin, koska perustulouudistuksen vaikutuksia ei voi tarkasti ennakoida. (Lahtinen 1992, 110.)

Lahtinen toteuttaisi perustulon osittaisena. Perustulo olisi alle minimitulon, joten elanto tulisi edelleen hankkia työnteolla. Ne, joilla ei mahdollisuuksia palkkatyöhön olisi korkean iän tai vammaisuuden takia, saisivat perustulolisää. Heillä siis olisi käytössä ikään kuin täydellinen perustulo. Mahdollisesti myös työttömät olisivat oikeutettuja perustulolisään. Tämän lisäksi malliin kuuluu hoitoavustus, jota saisivat kaikki ulkopuolista hoitoa tarvitsevat (esimerkiksi lapset tai vanhukset). Näistä vastaisi yksi valtiollinen virasto. (Lahtinen 1992, 113-116.)

Osittainen perustulo olisi kaikille saman suuruinen ja se koskisi jokaista kansalaista ja yli viisi vuotta maassa asunutta henkilöä. Perustulo olisi verotonta ja se vaihtelisi kansalaisen iän mukaan. Esimerkiksi lapsilla perustulo olisi pienempi kuin aikuisilla. Korkeatuloisilla verotus kiristyy perustuloa vastaavalla summalla, joten hyötyä tulisi etenkin pienituloisille. Lahtisen mallissa perustulo olisi noin 2000mk ja veroaste 40%. Vasta noin 5000mk/kk tienaa alkaisivat maksaa veroa. (Lahtinen 1992, 116.)

Verotusjärjestelmää yksinkertaistettaisiin. Kaikki verotusvähennykset ja –helpotukset poistuisivat. Pakollisia sosiaaliturva- ja eläkemaksuja ei tarvitsisi maksaa enää erikseen. Kunnallisveroa ei olisi enää yksistään vaan se yhdistettäisiin valtion verotuksen kanssa. Lahtisen mukaan nykyinen kunnallisverotus on alueellisesti epätasa-arvoinen. Kunnat saisivat valtionapua, jonka perusteena olisi muun muassa asukasluku. (Lahtinen 1992, 117.)

Lahtinen säilyttäisi tarveharkintaiset tuet mutta niiden käyttö vähenisi, jolloin esimerkiksi sosiaalityöntekijät voisivat keskittyä etuuspäätöksien sijaan enemmän varsinaiseen sosiaalityöhön (Ylikahri 2007, 39.)

6.4 Osmo Soininvaaran perustulomalli 1994

Osmo Soininvaaran 1994 vuoden mallin mukaan olisi järkevää siirtyä perustuloon siten, ettei se muuta valtavasti nykyistä tulojakaumaa. Hän

tahtoisii järjestelmän pysyvän suurinpiirtein samanlaisena mitä se on ollutkin mutta positiivisena puolena olisi silti yksinkertaisempi ja selkeämpi järjestelmä. (Soininvaara 1994, 195.)

Jokainen täysi-ikäinen suomalainen kuuluisi perustulon piiriin. Perustulo määräytyisi perheeseen mukaan. Yksinasuvat saisivat 1700mk/kk ja kahden aikuisen kotitalous saisi 2900mk/kk. Jo 18 vuotta täyttäneen kotona-asuvat lapset saisivat 1200mk/kk perustuloa. Alaikäiset saisivat lapsilisää niin kuin nykyäänkin. (Soininvaara 1994, 195.)

Kaikista ansioista menisi tuloveroa 53%. Pienituloiset saisivat perhekohtaista lisätukea. Tähän kuuluisi muun muassa asumistuki sekä päivähoiton tuki, ja mahdollisesti myös muita syyperustaisia tukia esimerkiksi työttömyyskorvaus. Lisäksi terveydenhuollon maksujen ollessa tarpeeksi korkealla, voisi nekin sisällyttää lisätukeen. Lisätuen määrä olisi Soininvaaran mallin mukaan 80% asumismenoista, 70% terveydenhuollon menoista, jotka ylittävät 500 mk vuodessa ja lisäksi päivähoitomaksu. Lisätuki pienenesi perheen ansiotulojen mukaan. (Soininvaara 1994, 196.) Tätä mallia ja sen lukuja tarkastellessa on kuitenkin huomattava, että näiden laskelmien aikana on ollut kansantalouden lama-aika (Ylikahri 2007, 40.)

6.5 Anita Mattilan sovitellun perustulon malli 2001

Anita Mattilan sovitellun perustulon malli vuodelta 2001 on versio osittaisesta perustulosta. Perustulo olisi 3500mk/kk ja sitä saisi vain alle 6000mk kuukaudessa ansaitsevat. Toisin kuin muissa malleissa, Mattilan mallissa perustulo on verollista tuloa. Etuuden tarkoitus olisi tukea työllistymistä ja pieni palkkaisessa työssä olevia ja se korvaisikin työmarkkinatuen, peruspäivärahan sekä niitä täydentävät etuudet. Ansiosidonnaiset etuudet pysyisivät sellaisina kuin ne ovat olleetkin. (Ylikahri 2007, 41.)

7 Vaikutusten arviointi

Perustulosta on keskusteltu jo kauan mutta selvää mallia ei ole vielä missään toteutettu, mikä on yksi syy sen vaikutusten arvioinnin haastavuuteen.

Esimerkiksi Alaskassa on kuitenkin päästy kokeilemaan yhtä mallia: jokainen asukas saa öljytuloista tuottoa noin 1000 dollaria per vuosi. (Jaskari 2007, 104.)

Perustulokeskustelussa tulee vielä melko vähän esille konkreettisia malleja ja laskelmia perustulon käyttöönoton vaikutuksista ja sen vaatimuksista. Tämä saattaa johtua siitä, että perustulo nähdään kuitenkin vielä melko kaukaisena tavoitteena. (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. 2007, 160.)

Vaikutusten arvioinnin haasteena on, että täysin paikkansa pitäviä laskelmia ei voi tehdä. Muuttujia on paljon ja on vaikea tietää, miten perustulon käyttöönotto kuhunkin muuttujaan vaikuttaa. Perustulosta tehdyt laskelmat ovatkin pääasiassa hahmotelmia. (Lahtinen 1992, 119.)

Mikäli perustulojärjestelmässä päätettäisiin korvata koko muu sosiaaliturva ja siihen liitettäisiin tasavero, voisi vaikutuksia tarkastella melko yksinkertaisin keinoin eikä tarkempia laskelmia välttämättä tarvitsisi tehdä. Kuitenkin tulonsiirtojen ja verojen järjestelmä on monimutkainen eikä karkeilla arvioilla saada aikaiseksi kovin luotettavaa kuvaa perustuloon liittyvistä rahavirroista. Yksi muutos työttömyysturvassa voi esimerkiksi vaikuttaa toimeentulotukeen ja asumistukeen, joten tämä kaikki tulee ottaa huomioon. Lisäksi näiden tulonsiirtojen rahoitus tulee eri tahoilta, joten siltäkään osin arviointi ei ole kovin helppoa. Näihin haasteisiin on kuitenkin mahdollista etsiä ratkaisuja muun muassa mikrosimulaatiomallien avulla. (Honkanen 2007, 51.)

7.1 Mikrosimulaatiomalli arviointimenetelmänä

Mikrosimulaatiomallit jaetaan dynaamisiin ja staattisiin malleihin. Staattiset mallit kuvaavat tulonsiirtojen välittömiä taloudellisia vaikutuksia. (Parpo 2004, 70.) Dynaamiset mallit taas sisältävät yksilön ”käyttäytymiskaavan”, joten jonkinlaisia käyttäytymismuutoksia on mahdollista mallintaa. Mallin

laadukkuus kuitenkin riippuu siitä kuinka todenperäisiä nämä käyttäytymismuutokset ovat. Dynaamiset mallit soveltuvat parhaiten koko elämänkaaren pituisten ilmiöiden muutoksiin esimerkiksi eläkkeen ansaitsemisen ja saamisen mallintamiseen. (Ahonen 2007, 20.)

Mikrosimulaatiomallit auttavat hallitsemaan monimutkaisiakin järjestelmiä, joissa on mahdollisesti myös riippuvuuksia eri tulosiirtojen välillä. Tässä mallinnuksessa pyritään tietokoneohjelmassa olevien laskukaavojen sekä otosaineiston avulla hahmottaa koko väestön tulonsiirtoja ja välittömiä veroja. Suomessa nämä mallit ovat lähinnä käytössä lainsäädännön valmistelussa julkisen hallinnon piirissä mutta mikään ei estä niiden käyttöä myös koko järjestelmään kohdentuvien perusteellisempien uudistusten hahmottamisessa. Yksi käytössä oleva mikrosimulaatiomalli on JUTTA-malli, jolla voi myös tehdä esimerkkilaskelmia. (Honkanen 2007, 51.)

Kun mikrosimulaatiomalleilla lähdetään työstämään perustulon käyttöönoton aiheuttamia vaikutuksia, täytyy tehdä oletuksia siitä, millainen malli käytössä tulisi olemaan. Laskelmia tehdessä tulisi muun muassa määritellä se, minkä ikäiset perustuloa saavat, onko käytössä osittainen vai täydellinen perustulo, miten se rahoitetaan ja onko joitain ihmisryhmiä, jotka jäävät perustulon ulkopuolelle (esimerkiksi vangit). (Honkanen 2007, 53.)

Perustulo olisi kiistatta melko suuri muutos tulonsiirtojärjestelmässämme. Se vaatisi muutoksia sekä sosiaaliturva- että verojärjestelmiin. Järjestelmämuutosten lisäksi tällainen muutos voisi vaikuttaa myös muun muassa ihmisten käyttäytymiseen, työmarkkinoihin ja palkkoihin. Honkasen mukaan tällaisia muutoksia ei pysty ennustamaan tai kuvaamaan staattisilla mikrosimulaatiomalleilla, jollaisia useimmat mallit ovat. Kuitenkin näidenkin mallien käytöstä on hyötyä perustulo-ohjelmien arvioinnissa, sillä niiden avulla nähdään selkeämmin tulonsiirtojen väliset riippuvuudet. Näin voi saada selkeämmän käsityksen siitä, mitä asioita perustulo-ohjelman käyttöönotossa olisi otettava huomioon. (Honkanen 2007, 52.)

8 Arvioidut vaikutukset

8.1 Mikrosimulaatiomalleilla saadut tulokset ja niiden lähtökohdat

JUTTA- mikrosimulaatiomallissa aineistona käytettiin Tilastokeskuksen tuottamaa tulonjakotilastoa, jossa on noin 30 000 ihmisen ja 11 000 kotitalouden otos. Se sisältää työttömyyspäivärahan, sairausvakuutuksen päivärahat, päivähoitomaksut, lasten kotihoidon tuen, opintotuen, tulo- ja varallisuusverotuksen, lapsilisät ja elatustuet, yleisen asumistuen sekä eläkkeensaajan asumistuen ja toimeentulotuen. Laskelmissa perustulo oletetaan veronalaiseksi tuloksi vaikka tosiasiasa näin ei kuitenkaan tulisi olemaan. Tämä oletus tehdään siksi, että sillä on vaikutusta yleiseen asumistukeen, jonka lähtökohdista ovat asuinkunnan veronalaiset tulot. Toimeentulotukea arvioitaessa on opiskelijoille otettu huomioon laskennallinen opintolaina. Mikrosimulaatiomallilla tehdyissä vertailuissa pohjana on vuoden 2004 mallilla laskettu lainsäädännön mukainen perustilanne. (Honkanen 2007, 78-79.)

Oletuksena näitä laskelmia tehdessä on ollut

1. Järjestelmään ei tehdä sellaisia muutoksia, jotka eivät johdu itse perustulosta
2. Perustulo sovitetaan yhteen muun sosiaaliturvan kanssa siten, ettei sosiaaliturva heikkene
3. Perustulo maksetaan 18 vuotta täyttäneille
4. Perustuloa vastaava osuus vähennetään veronalaisista sosiaaliturvaetuuksista eli vain perustulon suuruuden ylittävä osuus maksetaan perustulojärjestelmässä
5. Asumistuen, toimeentulotuen ja päivähoitomaksujen perusteet säilyvät ennallaan eli perustulo lasketaan bruttotuloon, joka taas huomioidaan asumistuessa ja päivähoitomaksuja määriteltäessä
6. Perustulolaskelmassa ei huomioida sellaisia verottomia tulonsiirtoja, jotka korvaavat erilaisia kustannuksia kuten lapsilisä, vammaistuki ja hoitotuki

7. Perustulo rahoitetaan henkilökohtaisten tuloverojen sekä muusta sosiaaliturvasta syntyvien säästöjen avulla
8. Tulonsiirtojen laskentaan liittyvistä syistä perustulo katsotaan veronalaiseksi tuloksi mutta tasavero otetaan vain perustulon ylittävistä osista
9. Yli 60 000 euron tuloista peritään 10 prosenttiyksiköllä korotettu vero

Käytettävät suomalaiset mikrosimulaatiomallit asettavat rajoituksen eläkkeiden mallintamiseen. Esimerkiksi JUTTA- mallista puuttuvat kokonaan kansaneläkkeet. Näillä malleilla tehdyt laskelmat siis kohdistuvat kaikkiin muihin täysi-ikäisiin paitsi eläkeläisiin. (Honkanen 2007, 60-62.)

Kun laskelmia aletaan tehdä, täytyy ensin hahmottaa sellainen tasaveroprosentti, jolla käytettävissä olevat tulot eivät perustuloa saavilla kansalaisilla juurikaan muutu. Tässä Honkasen (2007) laskelmassa on käytetty perustulon määränä 400 €, 500€ ja 600€. Näillä perustulotasoilla tasaveroprosenteiksi saatiin 43%, 48% ja 52%. Laskelmissa huomattiin, että noin 400 euron perustulo olisi edullinen palkkatyössä oleville tulojen suuruudesta riippumatta. 500 euron perustulolla palkansaajat voittaisivat 2000 euron tuloihin asti, sen jälkeen tulot pysyisivät ennallaan. Sen sijaan 600 euron perustulolla palkansaajat häviäisivät noin 3000 euron kuukausituloista lähtien. (Honkanen 2007, 63.)

Kun perustulon määräksi on laskelmassa asetettu 500 euroa ja perustuloa saavat kaikki täysi-ikäiset lukuun ottamatta eläkeläisiä, kertyy perustuloa lähes 17 miljardia euroa. Niitä tulonsiirtoja, jotka katsotaan olevan perustulon osittain korvattavissa, on mallinnuksessa 4,4 miljardia. Asumistuki ja toimeentulotuki tarvitsevat noin miljardin. Honkasen (2007) mukaan on siis selvää, että pelkästään tulonsiirtojen korvaaminen ei riitä rahoittamaan edes tämän suuruista perustuloa vaan täytyy myös nostaa esimerkiksi pääomatulojen verotusta. (Honkanen 2007, 64.)

Jos perustulo määriteltäisiin 600 euron suuruiseksi, vähenisi muiden tulonsiirtojen tarve noin kaksi kolmasosaa mikä tarkoittaa 3 miljardia euroa. Asumistuen tarpeeseen perustulo ei juurikaan vaikuttaisi mutta

toimeentulotuen tarve taas lakkaisi lähes kokonaan. Honkasen (2007) laskelmassa verotusjärjestelmä on erittäin yksinkertainen. Käytössä olisi tasaveroprosentti eli kaikkia verotettaisiin saman verran ja mitään vähennyksiä ei olisi olemassa. (Honkanen 2007, 64.)

Mikrosimulaatiomallilla tehdyissä laskelmissa on selkeästi voitu huomata, että suurimman hyödyn perustulosta saavat pienituloiset. Laskelmissa käy myös ilmi, että tuloja siirtyy suurimmista tuloluokista pienempiin. Kun tulojen muutosta on tarkasteltu sosiaaliryhmittäin, on saatu seuraava taulukko. (Honkanen 2007, 65.)

TAULUKKO 2. Käytettävissä olevien tulojen muutos sosiaaliryhmittäin (alkuperäinen taulukko ks. Honkanen 2007, 66.)

Sosiaaliryhmä	Käytettävissä olevien tulojen muutos, milj. €
Yrittäjät	-575,1
Toimihenkilöt	-882,5
Työntekijät	+181,1
Opiskelijat	+708,3
Pitkäaikaistyöttömät	+172,5
Muut	+167,8
Yhteensä	-228,3

Kuten taulukosta voi huomata, kaikkein eniten perustulosta hyötyisivät opiskelijat. Sen sijaan yrittäjillä ja toimihenkilöillä tulot laskisivat. Honkasen (2007) mukaan tässä taulukossa yrittäjät ja toimihenkilöt ryhmään kuuluvat ovat suurituloisia. Hyötyjiä on kuitenkin lukumääräisesti enemmän kuin häviäjiä, sen voi huomata taulukosta 3. Jotta henkilön katsotaan kuuluvan hyötyjien tai häviäjien ryhmään, tulee tulojen muutoksen olla vähintään 50 euroa kuukaudessa. (Honkanen 2007, 66.)

TAULUKKO 3. Hyötyjien ja häviäjien lukumäärät perustulojärjestelmässä. Perustulo 500 euroa ja tasaveroprosentti 48. (alkuperäinen taulukko ks. Honkanen 2007, 67.)

Sosiaaliryhmä	Muutos	Lukumäärä
Yrittäjät	Hyötyjiä	130 000
	Häviäjiä	107 000
	Ennallaan	59 000
	Yhteensä	296 000
Toimihenkilöt	Hyötyjiä	344 000
	Häviäjiä	271 000
	Ennallaan	552 000
	Yhteensä	1 167 000
Työntekijät	Hyötyjiä	260 000
	Häviäjiä	104 000
	Ennallaan	275 000
	Yhteensä	639 000
Opiskelijat ja koululaiset	Hyötyjiä	242 000
	Häviäjiä	5000
	Ennallaan	20 000
	Yhteensä	267 000
Pitkäaikaistyöttömät	Hyötyjiä	116 000
	Häviäjiä	51 000
	Ennallaan	98 000
	Yhteensä	265 000
Muut	Hyötyjiä	96 000
	Häviäjiä	33 000
	Ennallaan	30 000
	Yhteensä	159 000
Yhteensä	Hyötyjiä	1 188 000
	Häviäjiä	571 000
	Ennallaan	1 034 000
	Yhteensä	2 793 000

Kannustinvaikutuksia mitataan usein mikrosimulaatio-ohjelmilla. Mittauksen alla tällöin on se, miten uusi vero- ja tulonsiirtojärjestelmä vaikuttaa yhdessä kotitalouksien nettotuloihin esimerkiksi silloin, kun kotitaloudessa saadaan myös ansiotyöstä palkkaa. Tätä kutsutaan efektiiviseksi marginaaliveroasteeksi. Lisäksi mitataan työllistymisveroastetta eli sitä verojen ja tulosiirtojen nettomuutosta, mikä tapahtuu kun työtön muuttuukin työssäkäyväksi. Työllistymisveroastetta mitattaessa tulee tehdä myös oletus siitä, että henkilö on kokoaikaisessa työssä. On huomattu, että kannustavuus lisääntyy etenkin silloin, kun perustulo vähentää toimeentulotuen käyttöastetta. Yleinen asumistuki on eräänlainen ongelma kannustavuutta tarkasteltaessa, sillä se on vahvasti tarveharkintainen. Asumistuki siis pienenee nopeasti, kun tulot suurenevat. Lisäksi perustulon pitäisi olla todella suuri ennen kuin se merkittävästä vähentäisi asumistuen tarvetta. Sama ongelma säilyy työttömyysturvan kanssa jos se päädyttäisiin säilyttämään. Opiskelijoilla kannustinongelmana on ollut se, että opiskelijalta odotetaan hyvää ja täysipainoista opiskelua mutta silti pärjätäkseen monet opiskelijat joutuvat samalla tekemään ilta- ja viikonlopputöitä. Perustulojärjestelmässä työnteon tarve opiskelijoilla mahdollisesti vähenee ja samalla vanhempien tulojen vaikutus opintotukeen poistuisi. Kuten laskelmista on voitu huomata, kannustavuusongelma kuitenkin saattaisi siirtyä suureen tuloveroprosenttiin. Kun 500 euron perustulo vaatisi 48% tasaveron, voi se vaikuttaa kielteisesti pieniä palkkatuloja saavien työntekijöiden intoon tehdä työtä. (Honkanen 2007, 68-70.)

Köyhyyden muutosta mitattaessa on tarpeen selventää käsite Gini-kerroin. Gini-kerroin kuvaa muuttujan, tässä tapauksessa köyhyyden, epätasaisuutta. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi ja pienin mahdollinen arvo on nolla. Mitä suurempi kerroin on, sitä epätasaisemmin esimerkiksi tulot ovat jakautuneet. Usein taulukoissa Gini-kerroin ilmoitetaan prosentteina eli luku on kerrottu sadalla. (Tilastokeskus 2012.) Lisäksi tulee olla määriteltynä köyhyysraja. Usein kansainvälisissä vertailuissa käytetään köyhyysrajana 60% mediaanitulosta. Taulukossa 4 on verrattu simulaatiolaskelmilla vuonna 2004 saatuja tulonjakomittareita nykytilanteessa sekä perustulojärjestelmässä, jossa perustulo on 500 euroa ja tasaveroprosentti 48. Laskelmassa on otettu

huomioon kotitaloudet, se ei koske yksittäisiä ihmisiä. Lisäksi eläkeläiset ovat jääneet laskelmasta ulkopuolelle. (Honkanen 2007, 70-71.)

TAULUKKO 4. Tulonjakoa kuvaavien mittareiden muutos (alkuperäinen taulukko ks. Honkanen 2007, 71.)

Suure	Lähtötilanne	Perustulo 500€/tasavero 48%
Mediaani, €/v	20 215	20 694
Köyhyysaste, 40%	3,7%	1,7%
Köyhyysaste, 50%	10,1%	7,8%
Köyhyysaste, 60%	16,5%	14,0%
Gini-kerroin	26,1%	22,7%
Kotitalouksien lukumäärä	1 684 184	1 684 184

Kuten taulukosta 4 voi huomata, 500 euron perustulo ja 48% tasaverotus vähentäisi köyhyyttä. Tämä tulos tulisi sekä 40%, 50% ja 60% köyhyysasteella. Myös Gini- kerroin alenisi usealla prosenttiyksiköllä. (Honkanen 2007, 71.)

8.2 Perustulon myönteiset vaikutukset

Yksi tärkein peruste perustulon käyttöönoton puolesta on se, että jokaisella kansalaisella olisi turvattu minimi toimeentulo. Järjestelmä yksinkertaistuisi ja etuuden hakuprosessit vähenisivät. Nöyryyttäväksi koettu ”luukulta luukulle” juokseminen olisi monen osalta luultavasti ohi. Perustulon katsotaan olevan nykyjärjestelmää kannustavampi ja täten kannustinloukut häviäisivät. Verottoman perustulon ansiosta jokainen ansaittu euro olisi plussaa ja työtä kannattaisi aina tehdä. Näin myös työkäisille tulisi vaihtoehtoja. Ei tarvitsisi valita kokoaikatyön ja kokoaikatyöttömyyden väliltä vaan myös osa-aikatyöt ja yrittäjyys olisivat kannattavia. (Jaskari 2007, 107.) Tämän ansiosta ihmisten

riippuvuus valtiosta vähenisi ja ihmiset saattaisivat alkaa tehokkaammin pyrkiä itse pois köyhyydestä (Paatelainen 2010, 24).

Lahtisen (1992, 15) mukaan ihmisten kategorisointi työttömiin ja työssäkäyviin saataisiin perustulon ansiosta loppumaan. Työttömät eivät olisi enää saamattomia, jotka eivät tee mitään yhteiskunnan eteen ja työssäkäyvät eivät joutuisi kokemaan maksavansa työllään työttömien elantoa. Perustulon myötä kansalaisilla olisi paremmat mahdollisuudet osallistua työelämään siinä määrin mikä omassa elämäntilanteessa hyvältä näyttää. (Lahtinen 1992, 15.)

Nyky-yhteiskunnassa on hyvin tarkasti eroteltu toisistaan palkkatyö ja palkaton työ (esimerkiksi vapaaehtoistyö, järjestötoiminta). Samoin on käynyt työn ja vapaa-ajan erottamiselle. Työn merkitys on kuitenkin pikkuhiljaa muuttumassa ja tässä yhteydessä on noussut esiin duaalitalouden käsite. Duaalitalous vastaa vapaa-ajan ja työajan yhteensovittamisen ongelmiin. Tällaisia merkkejä onkin työelämässä jo havaittavissa, kun työntekijät vaativat entistä enemmän joustavuutta työltään ja ovat valmiita vaihtamaan suuremman palkan lisääntyneeseen vapaa-aikaan. Perustulo liittyy tällaiseen käsitteeseen osaltaan siksi, että se antaa ihmisille mahdollisuuden määritellä työn määrän elämäntilanteiden mukaan. Perustulo voisi myös auttaa palkattoman ja palkallisen työn jaotteluun ja tehdä palkattomasta työstä ”oikeaan työhön” rinnastettavaa toimintaa. (Paatelainen 2010, 29.)

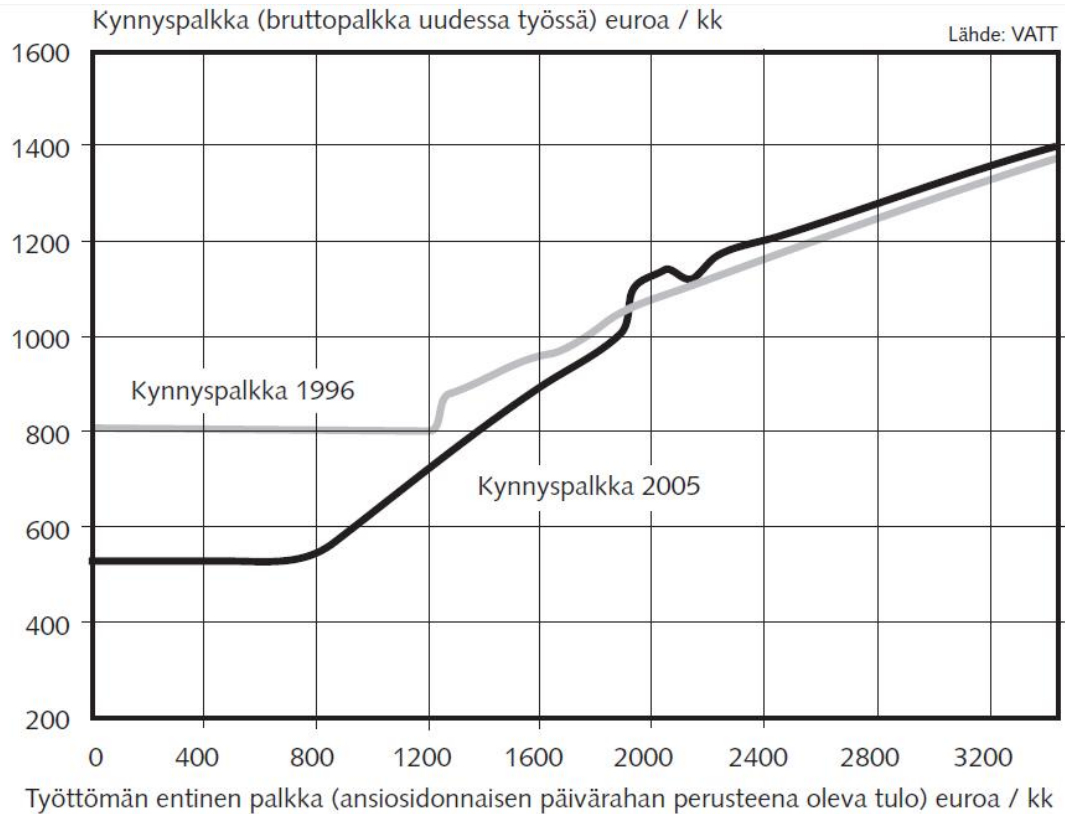
Paatelaisen (2010, 26) mukaan minimipalkkoja voitaisiin mahdollisesti laskea hieman alaspäin, sillä perustulo itsessään olisi jo hyvä pohja toimeentulolle. Myös töiden työntekijärakenne saattaisi muuttua perustulon myötä. Sen lisäksi, että minimipalkkatöihin olisi entistä kannattavampaa hakeutua, näihin töihin voisi hakeutua myös entistä enemmän ihmisiä, jotka todella nauttivat työstä. (Lahtinen 1992, 16.) Myös yrittäjyys mahdollisesti kasvaisi, sillä toimeentulon pohja olisi taattu myös siltä varalta, että yritystoiminta ei lähtisikään pyörimään toivotulla tavalla (Paatelainen 2010, 31). Soininvaaran (2007, 92) mukaan perustulo ei kuitenkaan pysty auttamaan kokonaan syrjäytyneitä vaan heille tulisi olla omat tarpeen mukaiset palvelut. Perustulon hyvät vaikutukset näkyisivät siis heille, jotka eivät ole vielä syrjäytyneet. (Soininvaara 2007, 92.)

Olisi myös selvää, että perustulon myötä byrokratia vähenisi ja samansuuruiset tulonsiirrot voisi hoitaa entistä vähemmällä työmäärällä. (Jaskari 2007, 107). Tämän myötä myös kansalaisten vapaus lisääntyisi. Kun tarveharkinta vähentyisi, myös käsiteltävien hakemusten määrä laskisi huomasti. Tämän ansiosta sosiaalityöntekijät ja työvoimatoimiston henkilökunta voisi keskittyä siihen tehtävään, joka heille on määriteltykin; ihmisten auttamiseen. Asiakkaiden vapaus käsittää, työpoliittisen vapauden lisäksi, viranomaiskontrollin vähentymisen. (Paatelainen 2010, 33.) Usein koettu häpeä ja nöyryytys poistuisivat, kun ei tarvitsisi juosta eri virastojen välillä täyttämässä kaavakkeita, joita edes työntekijät eivät aina osaa täyttää.

8.3 Perustulon kielteiset vaikutukset

Perustulokeskusteluissa esiin nousee myös paljon kritiikkiä. Usein vastustajat eivät tahtoisi lähteä uudistamaan koko järjestelmää vaan muuttaa pieniä osia eli varsinaisia ongelmakohtia siitä. Usealle perustulon vastustajallekin kuitenkin on selvää, että nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä ei tällaisenaan toimi niin kuin pitäisi. (Paatelainen 2010, 35.)

Perustulon vastustajat pelkäävät, että perustulo ajaisi työnantajat laskemaan palkkoja liikaa. Tästä seurauksena voisi olla aivan uusi köyhyysluokka; köyhät työntekijät. (Paatelainen 2010, 35.) Kopran mukaan (2007, 42-43) palkkarakenne saattaisi vääristyä. Samasta työstä ei enää maksettaisikaan samaa palkkaa ja sukupuolten välisten palkkaerojen kuilu suurenisi. Lisäksi uhkakuvana olisi se, että perustulo tulisi mukaan palkkaneuvotteluihin, jolloin tulevaisuudessa palkalla ei välttämättä enää pystyisikään turvaamaan toimeentuloaan. (Kopra 2007, 42-43.)

KUVIO 1. 1996 ja 2005 vuosien perusteella olevat yksinelävien työttömien kynnyspalkat (alkuperäinen kuvio ks. Kopra 2007, 39.)

Joidenkin mukaan kannustinloukut voivat olla jopa liioiteltuja. Ylläolevasta taulukosta voi huomata, että suurimmalle osalle työttömistä vuonna 2005 palkka, jolla on kannattanut ottaa töitä vastaan, eli kynnyspalkka, on ollut alle 1000 euroa/kk. Jopa 3200 euron kuukausipalkallakin kynnyspalkka olisi alle 1400 euroa. Kopran mukaan (2007) tästä voi päätellä, että myös nykytilanteessa pienipalkkaisiakin töitä kannattaa ottaa vastaan. Lisäksi on huomattava, että osittaisen perustulon malli, jossa esimerkiksi asumistuki ja toimeentulotuki edelleen säilyisi, pitäisi edelleen yllä tuloloukkuja, jossa bruttotulojen kasvu ei nosta silti käytettävissä olevan rahan määrää. Tämän takia perustuloa ei kannata miettiä kannustinloukkujen poistajana ellei sitä toteutettaisi täydellisenä. (Kopra 2007, 39-41.) Kannustavuutta voi olla myös kumpaankin suuntaan; sekä työmarkkinoille että sieltä pois päin (Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot 2007, 166).

Perustulon pelätään myös jakavan kansalaiset kahtia. Tulisi vakituudessa työsuhteessa olevat ja perustulon ja pätkätöiden avulla sinnittelevät ihmiset.

Luonnollisesti ei myöskään voi olettaa, että jokainen ihminen hakeutuu aktiivisesti johonkin kansalaistoimintaan tai työn pariin. Huolena siis voi olla, että perustulon myötä työttömistä ei enää huolehdittaisi vaan jokainen jäisi oman onnensa nojaan. Ongelmana ei olisi enää vain puutteellisen motivaation omaavat työnvieroksijat vaan myös ne, jotka eivät aktiivisuudesta huolimatta löydä töitä. Perustulon myötä voisi yhteiskunnassa tulla päällimmäiseksi ajatus siitä, että kyllä jokainen töitä löytää ja pärjää omillaan. (Paatelainen 2010, 37.) Toisaalta myös mielestäni nyky-yhteiskunnassa tuntuu kansalaisten jako toimeentulotukiasiakkaisiin ja työssäkäyviin hyväpalkkaisiin olevan vahva, joten poistaisiko perustulo sittenkään häpeän tunnetta omasta tilanteestaan?

On myös esitetty väite siitä, että perustulon myötä opiskelijoiden kouluttautumismotivaatio saattaisi tippua, kun olisi parempi mahdollisuus toteuttaa itseään ja saada rahaa erilaisten patkätöiden kautta. Koulutus ei myöskään olisi enää pakollinen reitti toimeentulon saamiselle vaan toimeentulonsa voisi saada helpomminkin. Varsinkin tulevaisuuden suunnitelmistaan epävarmat nuoret ja koulutusmotivaation kanssa ongelmassa olevat opiskelijat voisivat saada perustulosta syyn jättää koulutus kesken ja hankkia mahdollisesti ns. hanttihommia. (Kopra 2007, 55.) Myös naisten osuus työmarkkinoilla olevista henkilöistä voisi radikaalisti tippua, kun kotiin lasten kanssa jäämisestä tulisi yleisesti hyväksytympää ja helpompaa (Paatelainen 2010, 37). Mielestäni nykyisin suomalaisessa kulttuurissa ollaan menossa siihen suuntaan, että myös isät jäävät hoitamaan lapsia kotiin. Miten kävisi tälle edistymiselle vai vaikuttaisiko se asiaan mitenkään? Usein kuulee myös kritiikkiä siitä, että perustulojärjestelmä tulisi liian kalliiksi. Jos perustulon rahoitus tapahtuisi ansioverotusta kiristämällä, tulisi tuloveroksi osittaisessakin perustulossa helposti melkein 50%. Täydellisessä perustulossa veroaste olisi jo aivan liian korkea työnteon mielekkyyden ja kannattavuuden kannalta. (Paatelainen 2010, 38.) Pentti Arajärven (2003) mukaan vihreiden perustulomallia noudatettaessa lisärahoitustarve olisi 12,2 miljardia euroa. Valtionverotuksena kerättynä tämä merkitsisi tulo- ja varallisuusveron tai arvonnisäveron kaksinkertaistamista. (Arajärvi 2003, 83.) Tässäkin asiassa on kaksi puolta. Toisaalta kustannuksia ajatellen täydellisen perustulon malli olisi Suomessa liian kallis toteuttaa. Mutta jos perustulosta

tahtoo kaiken hyödyn irti, ei osittainkaan perustulo tulisi kysymykseen. Jos perustulo toteutettaisiin osittaisena, ei hallintokuluissa säästäminen olisi kaikkein parasta luokkaa eikä tarveharkintaisten etuuksien säästämisen myötä kannustavuudessakaan päästäisi kaikkein parhaimpiin tuloksiin.

Nykyjärjestelmästä säästyisi osittaisen perustulon takia monia ongelmakohtia: byrokraatia säilyisi ja esimerkiksi asumistuen säilyttämisen kautta myös ihmisten tilanteita ja oikeuksia etuuteen tulisi edelleen tarkastaa ja valvoa. (Paatelainen 2010, 38.)

Kun perustulon myönteisenä vaikutuksena nähtiin se, että samat työt ja tulonsiirrot voisi tehdä entistä vähemmällä henkilöstömäärällä, jäin itse miettimään mitä se vaikuttaisi nykyään esimerkiksi toimeentulotuen ja Kelan etuuksien parissa työskenteleville henkilöille. Valtion ja kuntien virkamiehiä jäisi paljon perustulon myötä työttömiksi ellei jokaiselle osoitettaisi jotain uutta työtehtävää. En kuitenkaan näe sitä mahdollisena. Vaikka osittaisessa perustulossa esimerkiksi toimeentulotuki saattaisi säilyä järjestelmässä, vähenisi sen käyttöaste varmasti. Tämä saattaisi tarkoittaa usean esimerkiksi etuuskäsittelijän roolissa olevan sosiaalitoimiston työntekijän työn lakkauttamista. Mitä tapahtuisi näille ihmisille? Löytyisikö kaikille uusi mielekäs työ, kun työntekijöitä tulisi työmarkkinoiden käytettäväksi yhtäkkiä suuri määrä kerralla?

9 Yhteenveto

Kuten huomata saattaa, perustulon käyttöönotto ei olisi mikään yksinkertainen vaihtoehto. Se vaatisi paljon muutoksia nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Arvioidut vaikutukset vaihtelevat kannustavuuden lisääntymisestä aina palkkojen heikkenemiseen asti. Lisäksi vaikutukset riippuisivat hyvin vahvasti siitä millaisena perustulo Suomessa toteutettaisiin ja jäisikö perustulon rinnalle myös muuta sosiaaliturvaa. Taulukkoon 5 olen koonnut karkeasti eri perustulomallit ja vertailut niitä sen kautta onko mallissa käytössä tasavero vai progressiivinen verotus ja kuinka suuri tuloveroprosentti olisi.

TAULUKKO 5. Perustulomallien vertailua

Malli	Perustulo	Tasavero/ progressiivi- nen verotus?	Tuloveroprosentti
Vihreä liitto 2011	500€	progressiivinen	60 000€ alittavalta osalta 39% ja 60 000€ ylittävältä osalta 49%
Vasemmisto- liitto 2011	620€ + 130€ lisäosa	progressiivinen	30-57%
Nuorsuoma- laiset 1998	1300 mk (0-16v 25%, yli 70v 140%)	tasavero	4000mk ylittävältä osalta 47%
Jan Otto Andersson 1988	2000 mk	tasavero	27%
Ilpo Lahtinen 1992	2000 mk iän mukaan	tasavero	5000 mk ylittävältä osalta 40%
Osmo Soininvaara 1994	1700mk /1hlö 2900mk /2hlö	tasavero	53%
Anita Mattila 2001	3500 mk jos tulot alle 6000mk	ei tiedossa	ei tiedossa

Taulukosta 5 näkee, että Suomessa esitetyt perustulomallit ovat hyvin erilaisia. Vertailua vaikeuttaa se, että osa malleista on hahmoteltu ennen vuotta 2002, kun Suomi siirtyi euron käyttöön. Tällöin perustulon määrä ilmoitetaan markkoina. Suurimmassa osassa malleista verotus toteutettaisiin tasaverona, jolloin kaikilla veroprosentti olisi samansuuruinen. Tuloveroprosentti vaihtelee malleittain 27% ja 53% välillä.

Taulukossa 6 olen vertaillut sitä, miten perustulo yhdistettäisiin nykyisen sosiaaliturvan kanssa. Tästä voi huomata, että Jan Otto Anderssonin malli on ainoa, jossa rinnalle ei jäisi mitään etuuksia nykyisestä sosiaaliturvasta. Asumistuki nähdään monessa mallissa tärkeänä etuutena, joka tahdottaisiin säästää myös perustulojärjestelmässä. Myös eläkkeet, toimeentulotuki ja työttömyysturva mainitaan monessa mallissa. Vasemmistoliiton malli on poikkeuksellinen siinä mielessä, että myös opintoraha säilyisi perustulon rinnalla.

TAULUKKO 6. Perustulomallit ja nykyinen sosiaaliturva

Malli	Rinnalle jäävä sosiaaliturva
Vihreä liitto 2011	Kansaneläke, asumistuki, toimeentulotuki, lapsilisä
Vasemmistoliitto 2011	Asumistuki, lapsilisä, työttömyysturva, sairauspäiväraha, vanhempainetuudet, takuueläke, opintoraha, starttiraha
Nuorsuomalaiset	Asumistuki, erityistuki, hoivaseteli
Jan Otto Andersson 1988	
Ilpo Lahtinen 1992	Tarveharkintaiset etuudet
Osmo Soininvaara 1994	Lisätuki (= mm. asumistuki, päivähoiton tuki, työttömyyskorvaus)
Anita Mattila 2011	työmarkkinatuki, peruspäiväraha korvautuisi

10 Pohdinta

Ennen kuin aloin tekemään tätä opinnäytetyötä, minulla oli selvillä ainoastaan perustieto siitä mitä perustulo tarkoittaa. Työssä asiakkailta ja työkavereilta on niin valtavasti tullut palautetta etuuksien hakemisen monimutkaisuudesta ja vaikeista lomakkeista, että olin aloittaessani hyvin vahvasti sitä mieltä, että perustulo olisi juuri täydellinen tapa muuttaa nykyistä sosiaaliturvajärjestelmäämme parempaan suuntaan. Ihmettelin miksi tätä

muutosta ei ole vielä tehty ja miksi asiaa jarrutellaan. Vähitellen, kun aloin tutkia asiaa enemmän, huomasin, ettei asia olekaan niin yksinkertainen. Tilannetta vaikeuttaa se, ettei perustulon käyttöönoton yhteiskunnallisia tai yksilöön kohdistuvia vaikutuksia voi tietää varmasti ennen kuin sitä kokeilee. Erilaisilla laskelmilla voidaan kartoittaa taloudellisia vaikutuksia mutta vaikeampaa on ihmisten käyttäytymisen muutoksien arviointi. Perustulosta on myös muualla maailmassa todella vähän kokemusta, joten olisi suorastaan jopa tyhmää heittäytyä yhtäkkiä uuteen järjestelmään, jonka toimimisesta ei ole takeita.

Yllätyksenä tämän matkan varrella minulle tuli se, että erilaisia perustulomalleja on niin monenlaisia. Jokainen perustelee oman mallinsa vakuuttavasti. Kaikki mallit omalta osaltaan kuulostavat järkeiltä mutta mistä tietää mikä on juuri se oikea tapa meidän yhteiskuntaamme? Kenen arviointeihin ja laskelmiin voi luottaa? Mielestäni haastavaksi asian tekee se, että yhteiskuntamme ja ihmiset muuttuvat koko ajan. Täytyisi löytää sellainen perustulon malli, joka toisi hyviä vaikutuksia niin tässä hetkessä kuin tulevaisuudessakin.

Minulla ei edes tämän työn loppuvaiheessa ole selkeää kuvaa siitä mikä olisi mielestäni paras tyyli ottaa perustulo käyttöön. Toisaalta olen vahvasti täydellisen perustulon kannalla, sillä osittainen perustulo säilyttäisi edelleen sen perimmäisen ongelman, jonka tässä yhteiskunnassa näen; hallitsemattoman byrokratian ja sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuuden. Täydellinen perustulo toisi ihmisille vapautta ja huolettomuutta, mahdollisuuksia valita ja muuttaa elämäntapaansa oman elämäntilanteensa mukaan. Uskon lujasti siihen, että työllisyys nousisi perustulon myötä, kun myös pätkätyöt tulisivat kannattaviksi. Toisaalta perustulo antaisi myös mahdollisuuden jäädä kotiin. Täydellinen perustulo vaatisi kuitenkin todella paljon satsausta taloudellisesti. Olisiko kuitenkaan viisasta lähteä heti toteuttamaan uuteen järjestelmään täydellistä perustuloa? Muutos olisi niin suuri, että paluuta takaisin ei enää helposti saataisi järjestettyä. Perustulon käyttöönotossa on omat riskinsä, kun vaikutukset ovat vielä arvoituksia. Perimmäinen kysymys siis on tahdommeko ottaa suuren askeleen kohti

tuntematonta ja toivoa parasta. Jos kaikki sujuisi hyvin, voisimme näyttää mallia muille valtioille siitä, että muutos on iso mutta kannattaa.

Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisessa perustulon suuntaan on siis olemassa riskejä siitä, että kaikki ei sujukaan niin kuin pitäisi. Mielestäni olisi tästä syystä hyvä ottaa asiassa askel kerrallaan ja hitaasti muuttaa järjestelmää täydellisen perustulon suuntaan. Aluksi voisi olla hyvä ottaa käyttöön perustulo vain osittaisena ja jos vaikutukset näyttävät hyviltä ja vielä tarvetta olisi, voisi harkita myös täydellisen perustulon käyttöönottoa. Hiljaa hyvä tulee.

LÄHTEET

Ahonen, A. 2007. Mikrosimuloinnin ja aktuaarilaskelmien synergian hyödyntäminen sosiaaliturvan arvioinnissa. KELA. Viitattu 1.2.2012.

Arajärvi, P. 2003. Paremminvointiyhteiskunta. Vammala : Kunnallissalan kehittämissäätö kaks. Viitattu 16.2.2012.

Arhosalo, L. 2011. Perustulon pohdintaa ja suomalaisten perustulomallien tarkastelua. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 17.2.2012.

Honkanen, P. 2007. Perustulo simulaatioharjoituksena. Teoksessa: Honkanen, P., Soininvaara, O. & Ylikahri, V. 2007. Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry. Viitattu 30.1.2012.

Jaskari, H. 2007. Suomalainen köyhyys – oma syy vai yhteiskunnan vika? Teoksessa: Sisällä vai ulkona – kohti perustuloa? 2007. Toim. Hintikka-Varis, S. Helsinki: Kansallinen sivistysliitto. Viitattu 8.2.2012.

Juntunen, E., Grönlund, H. & Hiilamo, H. 2006. Viimeisellä luukulla. Tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakonia-työn kohdentumisesta. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:7. Teoksessa: Diakonian tutkimus. 2007. Diakonian tutkimuksen seura ry. Viitattu 8.2.2012.

Kajanoja, J. 2011. Vasemmistoliiton perustuloaloite. Sosiaalifoorumi. Viitattu 17.2.2012.

Karjalainen, J. 1998. Toimeentulotuki normijärjestelmänä. Yhteiskuntapolitiikka 3, 445-452.

Kopra, V. 2007. Perustulo – kova vai pehmeä paketti? Helsinki: Kalevi Sorsa-säätiö rs. Viitattu 1.2.2011.

Lahtinen, I. 1992. Perustulo. Kansalaisen palkka. Tampere: Tammer-paino Oy. Viitattu 31.1.2012.

Leipää ja lämpöä. Näkökulmia sosiaaliturvan uudistamiseksi. 2008. Toim. Arajärvi, P. & Särkelä, R. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Viitattu 31.1.12.

Mikkola, M., Pietiläinen, S. & Valpola, O. 2002. Suomalainen toimeentuloturva. Helsinki: Legisactio Oy. Viitattu 6.2.2012.

Paatelainen, S. 2010. Perustulo työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan uudistajana. Perustulokeskustelu puolueohjelmissa ja valtiopäiväasiakirjoissa vuosina 1980-2008. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 31.1.2012.

Parpo, A. 2004. Kannustavuutta tulonsiirtojärjestelmään. Tulonsiirtojärjestelmän muutokset, kannustinloukut ja tulonjako. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy. Viitattu 30.1.2012.

Perustulo 2011. 2012. Vihreiden internet sivusto. Viitattu 30.01.2012. www.vihreat.fi. Vihreäpolitiikka. Teemat. Talous. Perustulo 2011.

Perusturvan pulmat ja uudistamisen vaihtoehdot. 2007. Toim. Särkelä, R. & Eronen, A. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Viitattu 31.1.2012.

Roivainen, I., Heinonen, J. & Ylinen, S. 2011. Köyhä byrokratian rattaissa. Sastamala: Kunnallisan alan kehittämissäätiö. Viitattu 8.2.2012.

Soininvaara, O. 1994. Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi. Juva: WSOY:n graafiset laitokset. Viitattu 30.1.2012.

Soininvaara, O. 2007. Perustulon yhteiskunnallisista vaikutuksista. Teoksessa Honkanen, P., Soininvaara, O. & Ylikahri, V. 2007. Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry. Viitattu 9.2.2012.

Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015. 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Viitattu 22.3.2012.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Viitattu 6.2.2012. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

Tilastokeskus. 2012. Tilastokeskuksen internet sivusto. Tietoa tilastoista. Käsitteet ja määritelmät. Gini-kerroin. www.stat.fi. Viitattu 20.2.2012.

Toimeentulotukiohje Jyväskylän kaupungissa 1.1.2012 alkaen. 2012. Jyväskylän kaupungin internet sivusto. Viitattu 6.2.2012. www.jkl.fi. Sosiaalipalvelut. Aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki. Toimeentulotuki. Toimeentulotukiohje 2012.

Vihreiden linjapaperi perustulosta. 2010. Sosiaaliturva kohti perustuloa 2010-luvulla. Vihreä liitto. Viitattu 30.1.2012.

Ylikahri, V. 2007. Kohti perustuloa – perustulokeskustelua Suomessa ja maailmalla. Teoksessa: Honkanen, P., Soininvaara, O. & Ylikahri, V. 2007. Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa. Helsinki: Vihreä Sivistysliitto ry. Viitattu 30.1.2012.

KUVIOT

KUVIO 1. 1996 ja 2005 vuosien perusteella olevat yksinelävien työttömien kynnyspalkat s. 27 (alkuperäinen kuvio ks. Kopra 2007, 39.)

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Toimeentulotuen perusosien määrät 1.1.2012 lähtien s. 5
(alkuperäinen taulukko ks. toimeentulotukiohje Jyväskylän kaupungissa
1.1.2012 alkaen.)

TAULUKKO 2. Käytettävissä olevien tulojen muutos sosiaaliryhmittäin s. 21
(alkuperäinen taulukko ks. Honkanen 2007, 66.)

TAULUKKO 3. Hyötyjien ja häviäjien lukumäärät perustulojärjestelmässä.
Perustulo 500 euroa ja tasaveroprosentti 48. s. 22 (alkuperäinen taulukko ks.
Honkanen 2007, 67.)

TAULUKKO 4. Tulonjakoa kuvaavien mittareiden muutos s. 24 (alkuperäinen
taulukko ks. Honkanen 2007, 71.)

TAULUKKO 5. Perustulomallien vertailua s. 30

TAULUKKO 6. Perustulomallit ja nykyinen sosiaaliturva s. 31